

PEDAGOGIK MAHORAT

1
2021

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

1-son (2021-yil, fevral)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2021

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2021, № 1

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrda qarori bilan **pedagogika** va **psixologiya** fanlari bo'yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo'lgan zaruriy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 6 marta chiqadi.

Jurnal O'zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-fevral № 05-072-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: O'zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy

Elektron manzil: ped_mahorat@umail.uz

TAHRIR HAY'ATI:

Bosh muharrir: Adizov Baxtiyor Rahmonovich – pedagogika fanlari doktori, professor

Bosh muharrir o'rinbosari: Navro'z-zoda Baxtiyor Nigmatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas'ul kotib: Hamroyev Alijon Ro'ziqulovich – pedagogika fanlari doktori, dotsent

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori

Begimqulov Uzoqboy Shoyimqulovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudov Mels Hasanovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Yanakiyeva Yelka Kirilova, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Rilski nomidagi Janubiy-G'arbiy Universitet, Bolgariya)

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudova Muyassar, pedagogika fanlari doktori, professor

Barotov Sharif Ramazonovich, psixologiya fanlari doktori, professor

Jabborov Azim Meyliqulovich, psixologiya fanlari doktori, professor

Kozlov Vladimir Vasilyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yaroslavl davlat universiteti, Rossiya)

Morogin Vladimir Grigoryevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Xakassiya davlat universiteti, Rossiya)

Belobrikina Olga Alfonsasovna, psixologiya fanlari nomzodi, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti, Rossiya)

Chudakova Vera Petrovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)

Tadjixodjayev Zokirxo'ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor

Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor

O'rayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor

Axmedova Shoira Ne'matovna, filologiya fanlari doktori, professor

Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Hayitov Shodmon Axmadovich, tarix fanlari doktori, professor

To'rayev Halim Hojiyevich, tarix fanlari doktori, professor

Mirzayev Shavkat Mustaqimovich, texnika fanlari doktori, professor

Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Muhammadjon To'ychiyevich, iqtisod fanlari doktori, professor

Bo'riyev Sulaymon Bo'riyevich, biologiya fanlari doktori, professor

Olimov Shirinboy Sharopovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qiyamov Nishon Sodiqovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qahhorov Otabek Siddiqovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Qosimov Fayzullo Muhammedovich, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Bafayev Muhiddin Muxammadovich, psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Jumayev Ulug'bek Sattorovich, psixologiya fanlari nomzodi, dotsent

Umarov Baxshullo Jo'rayevich, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Inoyatov Abdullo Shodiyevich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

MUNDARIJA

PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA.....	7
Шахло ДАВРОНОВА. Олий таълим сифатини таъминлашда электрон ресурслардан фойдаланишнинг методик модели	7
Гулбахар Абылова. Применение педагогического колеса каррингтона в педагогической деятельности	14
Шахло НУРУЛЛАЕВА. Педагогик маҳорат ва компетентлик: мазмуни, шакллантириш методикаси, ривожлантириш йўллари	19
Жеткербай ОТЕПБЕРГЕНОВ. Талабаларнинг мураккаб ўқув материалларини ўзлаштиришда чизматасвирий моделлардан фойдаланиш маҳорати	23
Мурод ЭГАМНАЗАРОВ. Коммуникатив қобилият-ўқитувчи педагогик маҳоратининг таркибий қисми сифатида	27
Алишер ИБРАГИМОВ. Ўқувчиларда соғлом турмуш тарзини шакллантиришнинг методик асослари	30
Мухайя ДЖУМАНИЯЗОВА. Талаба ёшларнинг диний дунёқараши ва мулоқотдаги йўналганлиги ўртасидаги ўзаро муносабатларнинг психологик хусусиятлари	34
Ойбек ОРТИҚОВ. Бо‘лажак о‘қитувчиларда мафкурaviy immunitetni rivojlantirish jarayonlarini takomillashtirishda umuminsoniy tarbiyaning o‘rni	38
Shaxlo XALILOVA. Jahon pedagogikasida zamonaviy pedagogik muloqot va milliy pedagogik muloqot uslublariga transformatsiyasi	43
Dildora TOSHEVA. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini ekologik tarbiyalashda xalq og‘zaki ijodining o‘rni va pedagogik ahamiyati	49
Наргиз ДЖУМАЕВА. Шахсни миллий кадриятлар асосида тарбиялаш масалалари	54
Jahongir SHODIEV. Socio-political life and the development of science in the period of Umar Khayam	57
Muattar ABDULLAXO‘JAYEVA. Malaka oshirish tizimida maktab o‘qituvchilarining axborot kommunikatsiya texnologiyalari bo‘yicha kompetentligini rivojlantirish	61
Гулноз ТОШОВА. Баркамол шахсни тарбиялашда дидактик лойиҳанинг ўрни	64
Бахтиёр АДIZOV, Анвар НУСРАТОВ. Абдуллахон II даврида Бухоро хонлигида ижтимоий-маданий ҳаёт ва педагогик фикр ривожини	67
Madamin ASLONOV. “Vuxoro maorif uyi”ning ma’naviy-madaniyatini rivojlanishidagi o‘rni	71
Розанна АБДУЛЛАЕВА. Принципы обучения русской медицинской терминологии посредством сетевых технологий	74
Ширинбой ОЛИМОВ. Алишер Навоийнинг педагогик мероси ва уни ўрганиш йўналишлари	80
Зайниддин БОЗОРОВ. Фуқаролик маданиятини ривожлантиришда таълим интеграциясининг аҳамияти	84
Бахшулло УМАРОВ. Ижтимоий фанларни ўқитиш жараёнида талабаларда ватан тараққиёти ғоясини шакллантириш	91
Малика УМЕДЖАНОВА. Талабаларни миллий кадриятлар асосида оилавий ҳаётга тайёрлаш педагогик муаммо сифатида	95
Шокир ДОНИЁРОВ. Ўқувчилар жамоаси билан ишлашда бошқарув услубларидан фойдаланиш имкониятлари	99
Жаҳонгир РАМАЗОНОВ. Ўзини-ўзи идора қилиш ижтимоий-психологик феномен сифатида	103
МАКТАВГАЧА ВА БОШЛАНГ‘ИЧ ТА‘ЛИМ.....	107
Алижон ҲАМРОЕВ. Бошланғич синф она тили таълимида ўқувчиларнинг ижодий фаолиятини лойиҳалаштириш методик муаммо сифатида	107
Maftuna NAMROYEVA, Mohinur QUVONDIQOVA. Boshlang‘ich ta‘limda innovatsion yondashuv	114
Юлдуз ПЎЛЮТОВА. Компетенциявий ёндашув асосида ўқиш дарсларини ташкил этиш методикаси	117
Шахноза НИГМАТУЛЛАЕВА, Болта ХОДЖАЕВ. Воспитание навыков и привычек гражданской культуры у детей дошкольного возраста	129
О‘г‘илjon OLLOQOVA. Ona tili ta‘limida intensiv ta‘lim texnologiyalarini qo‘llashning nazariy metodologik asoslari	134
FILOLOGIYA VA TILLARNI O‘RGANISH	138
Нигина ҲОЖИЕВА. Анор лексемасига доир баъзи мулоҳазалар	138
Озода ЯДГАРОВА. Бўлажак инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлаш жараёнида педагогик ва психологик билимлар интеграциясининг аҳамияти	141

O'g'iljon OLLOQOVA

Buxoro davlat universiteti
boshlang'ich ta'lim metodikasi
kafedrası o'qituvchisi

ONA TILI TA'LIMIDA INTENSIV TA'LIM TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASHNING NAZARIY METODOLOGIK ASOSLARI

Maqolada intensiv ta'lim texnologiyalarining mazmun-mohiyati haqida soz boradi. Shuningdek, ona tili ta'limida intensiv ta'lim texnologiyalarini qo'llashning nazariy metodologik asoslari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: zamonaviy ta'lim, ta'lim texnologiyalari, intensiv ta'lim, intensiv o'qish, intensiv faoliyat, ona tili ta'limi, ta'limni intensivlashtirish, faollik, mustaqillik, ijodiylik.

В статье будет рассказано о сущности технологий интенсивного обучения. Раскрыты также теоретико-методологические основы применения интенсивных образовательных технологий в обучении родному языку.

Ключевые слова: современное образование, образовательные технологии, интенсивное обучение, интенсивное обучение, интенсивная деятельность, обучение родному языку, интенсификация обучения, активность, самостоятельность, творчество.

The article talks about the essence and significance of intensive education technologies. Also, theoretical methodological basis of application of intensive educational technologies in mother tongue education is revealed.

Key words: modern education, educational technology, intensive education, intensive reading, intensive activity, native language education, intensification of Education, Activity, independence, creativity.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tushunchasi keng qamrovli tushuncha bo'lib, u yangi pedagogik texnologiyalar, ta'limga innovatsion yondashuv, fanlararo integratsiyani o'zida ifoda etadi. Yosh avlodni bilimli, mustaqil fikr-mulohaza yuritadigan, zamon talablariga to'la javob bera oladigan kadr qilib tarbiyalaydigan zamonaviy ta'lim tizimini yaratish, ta'lim muhitining shaffofligini ta'minlash davlatning itimoiy rivojlanish sohasidagi eng asosiy masaladir. Ta'limni rivojlantirish eskirgan tizimdan voz kechish, zamonaviy ta'lim texnologiyalarini o'quv-tarbiya jarayoniga tatbiq qilish, mavjudlarini yanada takomillashtirish bilan amalga oshiriladi. Ta'lim tizimini tubdan isloh qilish, xalqaro standartlarga mos o'quv-tarbiya jarayonini tashkil qilishda ta'lim texnologiyalarining o'rni beqiyos. Har bir pedagog ta'lim texnologiyalarining mazmun-mohiyatini to'la anglasagina uni o'quv-tarbiya jarayoniga tatbiq qila oladi.

Asosiy qism. Ta'lim texnologiyasi deb o'quv-tarbiya jarayonida o'quvchi maqomini o'zgartirish, yangilash yo'li bilan ma'lumot mazmunini va uni moddiylashtirish darajalari – o'quv materialini o'quv predmetiga pedagogik ishlov berish, o'rganiladigan mavzuni o'quvchilarning real bilish imkoniyatlariga moslashtirish, ta'lim natijasini qabul qilingan etalon darajasiga ko'tarish va baholashga oid tamoyillar, usullar, vositalar, ta'limning tashkiliy shakllarini tushunamiz [7, 285].

G'arb va Sharq adabiyotlarida ta'lim texnologiyalarining mazmun-mohiyatini ochib beruvchi bir qancha mukammal ta'riflar keltirilgan. Xusussan, pedagog N. Surtayeva ta'lim texnologiyasiga didaktik tushuncha sifatida qaraydi. U "Ta'lim texnologiyasining vazifasi didaktikada ishlab chiqilgan qonunlar va prinsiplarni samarali va optimal o'qitish va o'qitish usullariga aylantirish, shuningdek, ularni keng qo'llash uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishga imkon beradi" deb ta'kidlaydi [6].

G. K. Selevko esa ishlab chiqarishning kontseptuallik, tizimlilik, boshqarish, samaradorlik, takrorlanuvchanlik kabi bir qancha mezonlariga asoslangan holda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni tasniflaydi. Ular quyidagicha:

- dastur darajasiga ko'ra (umumiy pedagogika, xususiy predmet);
- falsafiy asosda (materialistik, idealistik, dialektik, metafizik, gumanistik, antigumanistik va boshqalar);
- aqliy rivojlanishning yetakchi omili (biogen, sotsiogen, psixogen, idealist) bo'yicha;
- assimilyatsiya tushunchasi (assotsiativ-refleksiv, rivojlanish va boshqalar);
- shaxsiy tuzilmalarga yo'naltirilgan (axborot, operatsion, o'z-o'zini rivojlantirish, shakllantirish);
- kontent va strukturaning tabiati (ta'lim-tarbiya, umumiy ta'lim, professional ta'lim va boshqalar);
- tashkiliy shakllar bo'yicha (sinf-dars, muqobil, individual, guruh va boshqalar);
- kognitiv faoliyatni boshqarish turiga ko'ra (klassik, kompyuter va boshqalar yordamida);
- talabaga (avtoritar, shaxsiy-yo'naltirilgan, insoniy-shaxsiy, hamkorlik texnologiyalari va boshqalar);

- mavjud an'anaviy tizimni modernizatsiya qilish yo'nalishi bo'yicha (tashkilot va boshqaruv samaradorligi asosida talabalar faoliyatini faollashtirish va intensivlashtirish asosida va boshqalar);
 - talabalar toifasiga ko'ra (ommaviy texnologiya, iqtidorlilar va boshqalar bilan ishlash) [6].

Bugungi kungacha bir qancha pedagogik texnologiyalar ilmiy jihatdan tadqiq etilgan bo'lib, ular hozirda zamonaviy ta'lim tizimini rivojlantirish vositasi bo'lib xizmat qilmoqda. Hozirda muammoli ta'lim texnologiyalari, o'yin faoliyati texnologiyasi, kommunikativ ta'lim texnologiyasi, hamkorlikda o'qitish texnologiyalari bilan bir qatorda intensiv ta'lim texnologiyalari qo'llanilmoqda.

“Intensiv” tushunchasi keng qamrovli bo'lib, nafaqat ta'limda, balki qishloq xo'jalik ishlab chiqarish tizimida ham keng qo'llanilmoqda: intensiv bog', intensiv nav, intensiv yetishtirish, intensiv parvarish va boshqalar.

Intensiv ta'lim texnologiyalari vositasida o'qitishga o'tgan asrning 60-yillarida asos solingan bo'lsada, uning keng tatbiqi axborot texnologiyalarining rivojlangan davrga to'g'ri keladi. Intensiv ta'lim texnologiyalari dastlab chet tillarini o'rgatishda samarali texnologiya sifatida keng qo'llanilgan.

“Intensiv ta'lim” (lotinchadan – kuchlanish, kuchaytirish, jadal deb tarjima qilinadi) tushunchasi pedagogik ensiklopediyalarda o'quvchilarning qisqa vaqt ichida eng maksimal darajada harakatlanishi va o'quv materialini o'zlashtirishni ta'minlovchi texnologiya sifatida ta'riflanadi.

O'tgan asrning 90-yillarida intensiv ta'lim texnologiyalaridan foydalangan holda xorijiy tillarni o'rgatish tizimi yo'lga qo'yildi. Xususan, G.A.Kitaygorodskaya intensiv ta'lim texnologiyalari asosida chet tilini o'qitishni ilmiy jihatdan tadqiq qilgan. U o'z tadqiqotida intensiv ta'limning mazmun va maqsadini aniq ko'rsatib berdi. Uning fikricha, intensiv ta'limning maqsadi - xorijiy muloqot qobiliyatlarini eng qisqa vaqt ichida egallash. Intensiv ta'limning mazmuni esa muayyan sohadagi faoliyatni samarali amalga oshirish uchun yetarli va zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar majmuasini o'zlashtirish, shuningdek, ushbu ko'nikma va qobiliyatlarni shakllantirish, rivojlantirish va ulardan foydalanishni ta'minlaydigan til materiallarini o'zlashtirishdir [3, 5]. Shuningdek, bir qancha chet el pedagoglari intensiv ta'lim texnologiyalarni tatbiq qilgan holda o'quv-tarbiya jarayonini yanada takomillashtirish va samaradorligini oshirish masalalarini o'rganganlar.

L.P.Ovchinnikova ilmiy izlanishlarida sirtqi ta'lim talabalariga ta'lim berish uchun turli xil intensiv texnologiyalar (loyiha, modul, multimedia, o'yin, case study), ularning didaktik imkoniyatlari va kamchiliklari hamda ulardan samarali foydalanish usullarini o'rgangan.

K.O.Maskevich o'rta maktabning yuqori sinfida intensiv ta'lim texnologiyalari asosida chet tillarini o'qitishning sifat va samaradorligini o'rgangan.

I.U.Odinayev esa oliy ta'lim tizimida rus tilini o'qitishda intensiv ta'lim texnologiyalaridan foydalanishning samaradorligini nazariy va amaliy jihatdan asoslab bergan.

M.A. Bondarenko “Intensiv o'qitish didaktik tizimning moduli sifatida” nomli nomzodlik dissertatsiyasida intensiv ta'lim nazariyasi, fransuz tili o'qitish moduli asosida intensiv ta'lim metodikasi va texnologiyasini ochib bergan [2].

I.V.Shestitko, I.A.Turchenko, Y.S.Shilova, S.V.Marshinalarning “Intensiv ta'lim: o'quv jarayonini tashkil etish texnologiyalari” nomli o'quv qo'llanmasida intensiv ta'lim texnologiyalarini quyidagicha tasniflaydilar:

- loyihalash texnologiya asosida o'rganish;
- muammoli ta'lim texnologiyasi;
- jamoaviy o'rganish texnologiyasi;
- modulli o'qitish texnologiyasi;
- tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasi;
- kase-texnologiyasi (case study);
- ta'limiy o'yin texnologiyasi;
- refleks faoliyatini tashkil etish texnologiyasi;
- vaqtinchalik o'quv guruhini yaratish texnologiyasi [9].

N.P.Ogareva “Matematika o'qitish jarayonini intensivlashtirish usullari”, V.T.Petrova “Oliy o'quv yurtlarida matematika fanlarini o'qitishni intensivlashtirishning ilmiy-metodik asoslari” muammolarini o'rganganlar va bir qancha tavsiyalarni ishlab chiqqanlar.

Bundan tashqari G.L.Radchenko, T.L.Chepel, O.A.Mokrousova, T.L.Jarkova va boshqalarning ilmiy izlanishlarida intensiv ta'lim texnologiyalarini ko'rish mumkin.

Dastlab intensiv ta'limda chet tillarini o'qitish asosiy planda qaralgan bo'lsa, endilikda barcha ta'lim sohasi uning markaziy yo'nalishi bo'lishi mumkin. Intensiv ta'lim texnologiyalarini turli ta'lim sohalarida qo'llash ta'lim sifatini va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Intensiv ta'lim bilan bir qatorda intensiv o'qish, intensiv kurs, ta'limni intensivlashtirish, mehnatni intensivlashtirish kabi tushunchalar ham paydo bo'ldi.

Intensiv o'qish - matnning mazmunini to'liq va aniq tushunish, matndan kerakli ma'lumotlarni olishdagi qiyinchiliklarni bartaraf etish, agar kerak bo'lsa, o'qituvchi va lug'at yordamiga murojaat qilish qobiliyatini o'z ichiga olgan o'qish turi.

Intensiv kurs - intensiv o'qitish usullaridan foydalangan holda xorijiy tillarni o'qitish kursi.

Ta'limni intensivlashtirish - mehnat unumdorligini va ish sifatini oshirish yo'llaridan biri; ta'lim nazariyasi, shu jumladan, xorijiy tillarning markaziy tushunchasi [1].

Mehnatni intensivlashtirish - bu ko'proq ish, yanada samarali ishlash, mavjud ish vaqti uchun ko'proq ish qilish, ya'ni qo'shimcha vaqt hisobidan emas, balki muammolarni hal qilish uchun malakaga ega bo'lgan mahorat [6].

Yuqoridagi ta'riflarni inobatga olgan holda biz intensiv ta'limni texnologiyalarini belgilangan vaqt ichida maksimal darajadagi bilimlarni ongli o'zlashtirilishiga yordam beradigan, subyekt-subyekt munosabatini shakllantiradigan pedagogik tizim deb ta'riflashimiz mumkin.

Ta'limni intensivlashtirish jarayonida asosiy vazifa pedagog zimmasiga tushadi. U professional faoliyat ko'rsatishi, uzluksiz ravishda malakasini oshirib borishi, o'quv materialining mazmun-mohiyatini aniq belgilab olishi, vaqtni chegaralay olishi, belgilangan vaqtda katta hajmdagi axborotni yetkazib berish va o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilishini ta'minlovchi yo'llarni izlab topishi, o'quvchilarning hissiy-emotsional xususiyatlariga ta'sir qilish orqali ularda o'qish va o'rganishga nisbatan motivatsiya uyg'otishi va samarali ta'lim muhitini yaratishi lozim.

O'qituvchi shunday yo'lni tanlashi kerakki, unda ham o'zi, ham o'quvchilar jismoniy va ruhiy jihatdan toliqmasligi hamda har ikkala tomon ham o'zining ijodiy qobiliyatini erkin namoyish qila olishi kerak. Bunda ta'limni optimallashtirish keng yordam beradi.

Ta'limni optimallashtirish ma'lum sharoit uchun eng samarali variantni tanlash jarayonidir. Ta'limni optimallashtirish tushunchasini fanga Y.K.Babanskiy kiritgan bo'lib, u "...o'qituvchi va o'quvchining vaqt byudjetidan unumli foydalanishni ta'minlaydigan aynan olingan sharoitga eng mos keladigan, ta'limning ilmiy asoslangan variantini tanlashdir" - deb ta'rif beradi [7, 273].

O'qituvchi ta'limning optimal variantini tanlashda o'quvchilarning tayyorgarlik darajasi va real bilish imkoniyatlarini inobatga olishi zarur. Shunga ko'ra u mavzu o'quv materialining mazmun-mohiyatini keng ochib beruvchi o'quvchilar jamoasining uyushqoqligini ta'minlovchi, ta'lim sifatini kafolotlovchi ta'lim texnologiyasini tanlashi zarur. Shuni ham unutmashlik kerakki, tanlangan texnologiya doimiy va uzoq muddat davomida samarali natijani kafolatlamaydi. Vaqt o'tib, zamon o'zgargan sari talim texnologiyalarni yanada takomillashirishni taqozo qiladi. Bunda samarasiz texnologiyalardan voz kechiladi, samarali deb hisoblanganlari mukammallashtiriladi yoki boshqasi bilan almashtiriladi.

Bugungi kunda ham intensiv ta'lim texnologiyalarini takomillashtirish, ta'lim-tarbiya jarayoniga qo'llash, uning sifat va samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. I.U.Odinayev o'zining nomzodlik dissertatsiyasida intensiv ta'lim texnologiyalarining asosiy mezon sifatida o'quv-tarbiya jarayonining samaradorligini oshirish, ratsionalizatsiya qilish va optimallashtirishni ko'rsatadi. U faoliyat, mustaqillik va ijodkorlikni intensiv ta'limning tamoyillari deb ta'kidlaydi.

I.U.Odinayev ko'rsatgan tamoyillar nafaqat chet tillarini, balki umumiy o'rta ta'limda ona tilini o'qitishga ham mos keladi. Ona tili darslarida o'quvchilarning faolligini oshirish, mustaqil harakatlanishlari va ijodkorliklarini namoyish qilish uchun sharoit va muhit yaratish, ularning faoliyatini intensivlashtirish orqali o'quv dasturida ko'rsatilgan maqsadga erishish mumkin. Har qanday tilni o'rganish o'quvchilarning intellektual sahiyatini oshirishga, ularda kommunikativ kompetensiyaning shakllanishiga, ijtimoiy faol harakat qilishiga yordam beradi.

Intensiv ta'limning faollik, mustaqillik va ijodkorlik tamoyillari o'zaro bog'langan bo'lib, biri ikkinchisidan alohida namoyon bo'lmaydi. O'quvchilarning faolligi ularning mustaqil harakatlanishiga undaydi. Bola mustaqil harakatlanar ekan, u o'z oldiga muammoni qo'ya oladi va uni qanday hal qilish kerakligini biladi. Bunda u muammoning yechimiga ijodiy yondashadi. "Mustaqil bo'lish - bu o'z vazifasini belgilash, uni hal qilish rejasini tuzish va keyin uni amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'lish demakdir. Mustaqillik har doim ijodkorlik elementlarini o'z ichiga oladi yoki uning namoyon bo'lishini talab qiladi" [6]. Ona tili darslarida o'quvchining asosiy vazifasi ham o'quvchilar faolligini oshirish, ularni mustaqil fikrlashga o'rgatish orqali ijodkorligini namoyon qilishdir.

Muhokamalar va natijalar. Axborot kommunikatsion texnologiyalarining rivojlanishi o'quv-tarbiya jarayonida intensiv ta'lim texnologiyalarini qo'llash imkoniyatini yanada oshirdi. Endi o'quvchi topshiriqlarni o'qish bilan chegaralanib qolmay, monitorda ko'rish va eshitish orqali bajarish imkoniyatiga ham ega bo'ldi. Bunday rang-baranglik bolani ijodiy fikrlashga o'rgatadi. U ma'lumotlarni turli xil

ko‘rinishlarda qabul qilayotganligi sababli unda yangi fikrlar, g‘oyalar paydo bo‘ladi. Darsliklar uchun yaratilgan multimedia ilovalari, taqdimotlar bolaning qiziqishini orttiradi, mustaqilligini va ijododkorligini oshiradi.

Biz o‘z izlanishlarimiz jarayonida ko‘plab pedagoglarning faoliyatini o‘rganib tahlil qildik. Natijada shunga amin bo‘ldikki, ona tili ta‘limi jarayonida intensiv ta‘lim texnologiyalarini qo‘llash muammosi hozirgacha to‘liq o‘rganilmagan va yetarli darjada ilmiy asosga ega emas. Ona tili ta‘limida loyihalash, muammoli ta‘lim, modulli o‘qitish, didaktik o‘yin texnologiyalarini qo‘llash muammolari o‘rganilgan bo‘lsada, lekin yaxlit umumiy holda intensiv ta‘lim texnologiyalari sifatida tizimlashtirilmagan. Bu esa o‘z o‘rnida boshlang‘ich sinf ona tili ta‘limida intensiv ta‘lim texnologiyalarini qo‘llashning nazariy va amaliy asoslarini chuqurroq o‘rganish, qo‘llash metodikasini ishlab chiqish uchun asos bo‘ladi. Zero boshqa fanlar kabi boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga ona tilini o‘rgatishda intensiv ta‘lim texnologiyalarini qo‘llash imkoniyati yuqori.

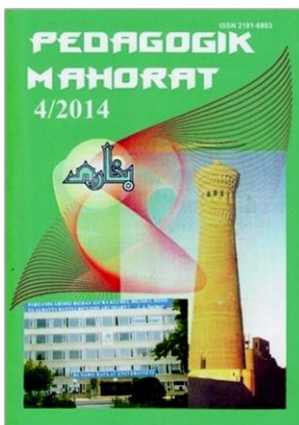
Xususan, 2-sinf ona tili darsligida berilgan 196-mashqni o‘quvchilar faol bajaradilar [8, 95]. Mashq shartiga ko‘ra o‘quvchilar berilgan rasmlarni kuzatishlari kerak. Rasmlar monitor orqali ko‘rsatiladi va mustaqil ravishda kuzatish topshirig‘i beriladi. Tasvirning kattalashuvi o‘quvchilarning rasmlarni yaxshiroq kuzatishga, ularni to‘laroq idrok etishga yordam beradi. Chunki ular orqa planda turgan mayda narsalarni ham kengroq kuzatishlariga imkon yaratiladi. Bu esa ularga keyingi bosqichda ijodiy matn tuzishga yordam beradi. Rasmlar seriyasi uch qismdan iborat bo‘lib, har bir qismda ma‘lum voqea-hodisa tasvirlangan. Har bir rasmdagi tasvir yuzasidan suhbat o‘tkaziladi. O‘quvchilar o‘z fikrlarini bayon qilishadi. Mashqni bajarishda kichik guruhlar bilan ishlash, didaktik o‘yin topshiriqlarini berish mumkin. Yoki bo‘lmasa, mashqni mustaqil bajarish topshirig‘i beriladi. Yuqoridagi fikrimiz isboti sifatida shuni aytishimiz mumkinki, mashqni bajarish jarayonida o‘quvchilar faollik, mustaqillik va ijodkorlik tamoyillariga amal qiladilar. Ekrandagi tasvirni o‘quvchilar faol ravishda kuzatishadi, rasmlar seriyasidagi voqea-hodisalarni idrok etishadi. Kuzatishni har bir o‘quvchi mustaqil amalga ishiradi. O‘z oldiga muammo qo‘yadi. Muammo berilgan rasmlarga nisbatan o‘z fikrini bildirish. Endi unga yechim izlaydi. Yechimni bolalarga ism qo‘yishdan boshlaydi, ularning birgalikdagi faoliyatini tahlil qiladi. Voqea-hodisalarni o‘z fikr-mulohazalari va ijodiyligi bilan ketma-ket tasvirlaydi. O‘quvchilarning mustaqilligi ularning ijodiy fikrlashiga asos bo‘ladi.

Xulosa. Intensiv ta‘lim texnologiyalari murakkab tuzilma bo‘lib, u bir qancha tarkibiy qismga ega. Tuzilmaning har bir qismi o‘quv jarayonida muayyan tarzda namoyon bo‘ladi. Dars jarayonida ularning uyg‘unligini ta‘minlash, yaxlit birlik sifatida qo‘llash imkoniyati mavjud bo‘lib, uning metodik tizimini ishlab chiqish, takomillashtirish, nazariy-amaliy jihatdan tahlil qilish muammosiga yechim topilsa ta‘lim tizimining rivojlanishiga yana bitta yo‘l ochiladi.

Adabiyotlar

1. Азимов Э. Г. Шукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с
2. Бондаренко М.А. Интенсивное обучение как модуль дидактической системы. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук. –Тула, 2003.
3. Китайгородская Г. А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам. Учеб. пособие. - М.: “Высшая школа”, 1986. – 103 с.
4. Мацкевич К. О. Технологии интенсивного обучения иностранным языкам в старших классах средней школы. *Lingua mobilis* № 6 (32), 2011
5. Овжинникова Л.П. Технологии интенсивного обучения и самообучения студентов-жаочников Известия Самарского научного еентра Российской академии наук, т. 15, №2, 2013
6. Одинаев И. У. Интенсивные технологии обучения русскому языку в системе высшего образования. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук. –Душанбе, 2013.
7. Olloqova M. O. Intensive education and linguistic competence in mother tongue //ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL. – 2021. – Т. 11. – №. 1. – С. 580-587.
8. Roziqov O., Adizov B., Najmiddinova G. Umumiy didaktika. –Buxoro: “Durдона”, 2012. -172 bet.
9. Qosimova K., Fuzailov S., Ne‘matova A. Ona tili (2-sinf darsligi). –Toshkent: “Cho‘lpon”, 2018. - 144 bet.
10. Шеститко И.В., Турченко И.А., Шилова Е.С., Маршина С.В. Интенсивное обучение: технологии организации образовательного процесса. - Светлая Роща: ИППК, 2014. - 136 с.

Buxoro davlat universiteti muassisligidagi
“PEDAGOGIK MAHORAT”
ilmiy-nazariy va metodik jurnali
barcha ta’lim muassasalarini
hamkorlikka chorlaydi.

Pedagoglarning sevimli nashriga aylanib ulgurgan “Pedagogik mahorat” jurnali maktab, kollej, institut va universitet pedagogik jamoasiga muhim qo‘llanma sifatida xizmat qilishi shubhasiz.

Mualliflar uchun eslatib o‘tamiz, maqola qo‘lyozmalari universitet tahririy-nashriyot bo‘limida qabul qilinadi.

Manzirimiz: Buxoro shahri, M.Iqbol ko‘chasi 11-uy
Buxoro davlat universiteti, 1-bino 2-qavat, 208-xona

Tahririyat rekvizitlari:

Moliya vazirligi g‘aznachiligi

23402000000100001010

MB BB XKKM Toshkent sh. MFO 00014 INN 201504275

BuxDU 400110860064017950100079002

Pedagogik mahorat: rivojlanamiz va rivojlantiramiz!

<p>PEDAGOGIK MAHORAT</p> <p>Ilmiy-nazariy va metodik jurnal</p> <p>2021-yil 1-son (77)</p> <p>2001-yil iyul oyidan chiqa boshlagan.</p> <p>OBUNA INDEKSI: 3070</p>	<p>Buxoro davlat universiteti nashri</p> <p>Jurnal oliy o‘quv yurtlarining professor-o‘qituvchilari, ilmiy tadqiqotchilar, ilmiy xodimlar, magistrantlar, talabalar, akademik litsey va kasb-hunar kollejlari hamda maktab o‘qituvchilari, shuningdek, keng ommaga mo‘ljallangan.</p> <p>Jurnalda nazariy, ilmiy-metodik, muammoli maqolalar, fan va texnikaga oid yangiliklar, turli xabarlar chop etiladi.</p> <p>Nashr uchun mas’ul: Alijon HAMROYEV. Musahhih: Muhiddin BAFAYEV. Muharrir: O‘g‘iljon Olloqova</p>	<p>Jurnal tahririyat kompyuterida sahifalandi. Chop etish sifati uchun bosmaxona javobgar.</p> <p>Bosishga ruxsat etildi 05.04.2021 Bosmaxonaga topshirish vaqti 08.04.2021 Qog‘oz bichimi: 60x84. 1/8 Tezkor bosma usulda bosildi. Shartli bosma tabog‘i – 20,6 Adadi – 100 nusxa Buyurtma №90. Bahosi kelishilgan narxda.</p> <p>“Sadridin Salim Buxoriy” MCHJ bosmaxonasida chop etildi. Bosmaxona manzili: Buxoro shahri M.Iqbol ko‘chasi 11-uy.</p>
---	---	--